

Dorota Matysiak

Oddział Udostępniania i Informacji o Zbiorach

Biblioteka Główna

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: dorota.matysiak@ue.wroc.pl

 <https://orcid.org/0000-0003-3624-7665>

X Konferencja Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich „Nowe zmiany a kondycja bibliotek” (Wrocław, 30 listopada 2018 r.)

Od dziesięciu lat Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich (dalej: KBW) organizuje konferencje adresowane do wrocławskiego i dolnośląskiego środowiska bibliotekarskiego. W 2018 r., ze względu na burzliwy czas wdrażania nowej ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym*, zwanej Ustawą 2.0 lub Konstytucją dla Nauki, X Konferencja KBW „Nowe zmiany a kondycja bibliotek” została niemal w całości poświęcona tej tematyce. Podobnie jak wcześniejsze edycje, odbyła się w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej. Pierwszą część wydarzenia stanowiły wystąpienia prelegentów, drugą – dyskusja panelowa z udziałem zaproszonych gości.

Pierwszy referat, *Ustawa 2.0 – ostatnia szansa dla bibliotek akademickich*, wygłosił Jędrzej Leśniewski, zastępca dyrektora Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej ds. Bibliotek Politechniki Wrocławskiej. W swojej prezentacji zwrócił uwagę na pilną potrzebę zreformowania bibliotek szkół wyższych, aby mogły w większym stopniu dostosować swą ofertę do potrzeb środowiska akademickiego. Statystyki opisujące wydatki ze środków publicznych na działalność bibliotek skłaniają do zadania pytania o sens wydatkowania – w tak dużym rozproszeniu – tych środków, a także o sens istnienia bibliotek akademickich w obecnym kształcie. Prelegent zaznaczył, że żyjemy w świecie, w którym pierwszym odruchem poszukującego informacji

jest wstukanie pytania w wyszukiwarkę Google w telefonie, poziom czytelnictwa wśród studentów spada, a naukowcy – osoby ze świetnym warsztatem badawczym – coraz chętniej korzystają z „nieautoryzowanych” źródeł informacji typu SciHub czy LibGen (Houle, 2016; Cabanac, 2016). Bez względu na płeć, kolor skóry, orientację seksualną czy poglądy polityczne, mają jedną cechę wspólną – szerokim łukiem omijają skostniałą bibliotekę zorientowaną na bibliotekarza. Według prelegenta biblioteki przymiotnikowe powinny podlegać specjalizacji tematycznej/dziedzinowej. Zakup tradycyjnych książek należy zminimalizować do najpotrzebniejszych wydawnictw, zaś większość księgozbioru powinna być dostępna w formie elektronicznej. Biblioteki powinny również dostosować godziny otwarcia do potrzeb użytkownika akademickiego – być może w przyszłości będą czynne 24 godziny 7 dni w tygodniu. Konieczne jest również dokładne określenie przez bibliotekarzy ich kompetencji, a biblioteka powinna funkcjonować w uczelni jako jednostka wspierająca proces zarówno dydaktyczny, jak i naukowo-badawczy. Po pierwsze, poprzez dostarczanie właściwych, relewantnych zasobów, po drugie, poprzez restrukturyzację kadry i zatrudnianie bibliotekarzy dziedzinowych, posiadających wykształcenie kierunkowe w dziedzinach, w których uczelnia jest poddawana np. ewaluacji.

W imieniu Urszuli Ganakowskiej z Biblioteki Uniwersyteckiej w Szczecinie daleko idące zmiany w organizacji biblioteki uczelnianej w referacie *Ewolucja sieci bibliotecznej Uniwersytetu Szczecińskiego w przededniu zmian w polskim szkolnictwie wyższym* omówiła Ewa Grabarska, prezes KBW. Autorka postawiła następujące pytania: czy warto utrzymywać biblioteki wydziałowe? Czy nie wrócić do bibliotek przy silnych jednostkach dziedzinowych? Następnie stwierdziła, że modelowanie sieci bibliotecznej nie powinno być sprzeczne ze zmianami organizacji całej uczelni. Dotyczy to szczególnie bibliotek uniwersyteckich, które mają aktualnie mocno rozbudowaną sieć bibliotek wydziałowych. Na Uniwersytecie Szczecińskim zmiany te są już w trakcie realizacji. Zamiast bibliotek wydziałowych powstają trzy centra biblieczne, które będą obsługiwać poszczególne jednostki organizacyjne uczelni. Ten krok spowoduje maksymalne spłaszczenie struktury organizacyjnej bibliotek, a tym samym przyczyni się do likwidacji wielu stanowisk kierowniczych. Aktualnie prowadzona jest konsekwentna polityka centralizacji księgozbioru, czego efekt stanowi racjonalizacja wydatków ponoszonych na zakup zbiorów. Te i inne działania mają skutkować głębokimi przemianami sieci bibliotecznej. Warto w tym miejscu nadmienić, że takie procesy optymalizacji zrealizowano już we Wrocławiu – w bibliotekach Uniwersytetu Ekonomicznego oraz Politechniki Wrocławskiej.

Dawid Kościwicz, zastępca dyrektora Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, w wystąpieniu *Rola bibliotekarzy akademickich w podnoszeniu kompetencji informacyjnych pracowników naukowych uczelni wyższej w kontekście zmian legislacyjnych w polskim szkolnictwie wyższym* omówił rolę pracowników informacji naukowej jako osób odpowiedzialnych za podnoszenie kompetencji informacyjnych pracowników naukowych macierzystej uczelni. Zmiany w szkolnictwie wyższym obejmują też biblioteki akademickie, które stają przed wielkim wyzwaniem podtrzymania swojej roli w strukturze uczelni. Zaspokojenie potrzeb informacyjnych użytkowników stanowi istotę zmian wprowadzanych w obrębie katalogowania i prezentowania danych bibliograficznych. Szczegółowy i zrozumiały opis, wyposażony w odpowiednie komentarze i dodawane przez czytelników tagi, jest bardziej zrozumiały dla czytelnika. Biblioteki akademickie muszą polegać na wiedzy i doświadczeniu swoich pracowników, zwłaszcza utrzymujących kontakt ze środowiskiem naukowym uczelni i oferujących wyspecjalizowane usługi, jak informacja naukowa czy portale dziedzinowe (ang. *subject portals*), w których oferta zbiorów i usług biblioteki jest dopasowana do potencjalnych zainteresowań przedstawicieli danej dyscypliny. Prelegent podkreślił również potrzebę specjalizacji bibliotek akademickich.

Temat nowych technik i form w pracy bibliotekarza kontynuowała Małgorzata Krauze z Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu w referacie *Nowe technologie, nowe oczekiwania czytelnicze. Uwagi na temat zalet i wad wynikających ze zmian w organizacji pracy na przykładzie działalności Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu*. Prelegentka na przykładzie swej macierzystej placówki przedstawiła dobre i złe strony wprowadzania nowości technologicznych. Wskazała, że biblioteki muszą dostosowywać się do nowych realiów poprzez zmianę organizacji pracy, zakresu usług, umiejętności pracowników. Komputery, drukarki, kserokopiarki, skanery często stanowią standardowe wyposażenie bibliotek. Coraz częściej wykorzystywane są w nich też automaty do samodzielnego wypożyczania i zwrotów książek. Bibliotekarze powinni posiadać umiejętność posługiwania się nowym sprzętem oraz wyszukiwania informacji w różnorodnych internetowych bazach danych (płatnych i w wolnym dostępie), m.in.: Scholar, Scirus (wydawnictwa Elsevier), Cite Seer i get CITED, Scopus (Elsevier). Nowe rozwiązania dostępu do książek elektronicznych, takie jak platformy Ibuk, NASBI, Safari, oraz funkcjonalności dostarczane bezpłatnie przez Bibliotekę Narodową w Warszawie (Academica), niewątpliwie stanowią istotny element udostępniania zbiorów. Nowe technologie w bibliotece (nośniki

CD i MP3 oraz specjalne odtwarzacze książek mówionych, tzw. czytarki) wkraczają również do przestrzeni związanej z obsługą czytelnika z dysfunkcjami wzroku. Co niosą ze sobą wszystkie te rozwiązania? Autorka w podsumowaniu stwierdza: „Głównym problemem jest to, że nowe technologie i Internet odciągają społeczeństwo od czytelnictwa. Młodzi ludzie nie wyobrażają sobie wręcz korzystania z biblioteki, która nie posiada technologicznych udogodnień oraz wszechobecnego dostępu do darmowego Internetu” (Krauze, 2018, s. 53).

Fakt, że bibliotekarze potrafią wykorzystywać technologię przekazu, udowodniła Magdalena Karciarz z Dolnośląskiej Szkoły Wyższej. Nie mogąc być osobiście na konferencji, przedstawiła swój referat pod intrygującym tytułem *Króliki z kapelusza. O roli bibliotekarza w Nauce 2.0* w formie filmu wideo. Ukazała w nim efekty poszukiwań zapisów dotyczących biblioteki i bibliotekarzy w nowych przepisach. Niestety, zapisy Konstytucji dla Nauki nie są przychylne dla bibliotekarzy pracujących w szkołach wyższych. Bibliotekarze dyplomowani i służba biblioteczna nie istnieją już jako osobna grupa pracowników uczelni. Co dalej z już i tak „uwolnionym” zawodem bibliotekarskim? Czy bibliotekarze będą nadal potrzebni? Biorąc pod uwagę zmiany w zakresie dostępu do informacji, należy zauważyć, że tradycyjny model biblioteki (jako księgozbioru w wersji papierowej) ulega dalszemu przeobrażeniu. Ewolucja zbiorów cyfrowych, cyfryzacja zasobów – to proces zachodzący zarówno w dużych, jak i małych bibliotekach uczelnianych. Prelegentka zwróciła uwagę na wykorzystywany przez czytelników efekt 3A (*Any Time, Any Where, Any Device* – tzw. ATAWAD), czyli: o każdej porze, z każdego miejsca, na każdym urządzeniu. Do tego dochodzi rozszerzenie *Any Content*, czyli z każdego źródła. Czytelnicy oczekują dostępu do baz danych z osobistych komputerów w dowolnym czasie i miejscu. Różnorodne źródła (artykuły, książki, grafika, filmy, strony WWW), które użytkownik chce przeglądać, dopełniają czwartą kategorię – z każdego źródła. Nowe procesy dostarczania informacji, wymagania technologiczne, weryfikacja jakości informacji czy choćby nabywanie umiejętności informacyjnych – to tylko niektóre aspekty bibliotekarskiej rzeczywistości.

Katarzyna Żák-Caplot z Biblioteki Muzeum Warszawy w referacie *Biblioteka muzealna OdNowa, czyli między drugim a trzecim miejscem* przybliżyła specyfikę pracy bibliotekarza w bibliotece muzealnej – jaka jest jego rola, jak się zmienia ten typ biblioteki. Prelegentka powołała się na przykład zrewitalizowanego budynku Biblioteki Muzeum Warszawy. Tradycyjnie biblioteka muzealna była i w większości przypadków jest nadal postrzegana jako miejsce oraz warsztat pracy osób zatrudnionych

w muzeum. Moment rewitalizacji budynku stał się okazją do unowocześnienia pomieszczeń bibliotecznych. Skorzystali na tym zarówno bibliotekarze, jak i czytelnicy – zakupiono nowe regały, nowy sprzęt elektroniczny, zyskano bardziej przestronne pomieszczenia. Dzięki tym zmianom biblioteka muzealna może być traktowana jako trzecie miejsce.

Marek Piotr Urbański z Powiatowej Biblioteki Publicznej w Szamotułach w referacie *RODO w otoczeniu biblioteki* przedstawił nonsensy procedury RODO w różnych instytucjach, w tym w bibliotekach publicznych. Dla wzmocnienia przekazu prelegent podczas wystąpienia miał na twarzy czarną maskę.

Drugą część konferencji wypełnił panel dyskusyjny, którego uczestnicy starali się przedstawić zmiany w funkcjonowaniu bibliotek i pracy bibliotekarzy po wprowadzeniu nowej ustawy i rozporządzeń. W praktyce okazało się, że dotyczyła ona jednego gorącego tematu – Ustawy 2.0 i konsekwencji jej zapisów dla bibliotekarzy. Co z bibliotekarzami dyplomowanymi w uczelniach? Do jakiej dziedziny się dopisać i czy się zadeklarować? Czy jest jakaś szansa na utrzymanie aktualnych rozwiązań dla bibliotekarzy dyplomowanych? Czy bibliotekarze biorą udział w składaniu propozycji zapisów do nowych statutów uczelni? W dyskusji, której moderatorem była Maria Pidłypczak-Majerowicz, udział wzięli: dyrektor Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego Bożena Koredczuk oraz dyrektorzy wrocławskich bibliotek: Akademii Muzycznej – Magdalena Wiącek, Politechniki – J. Leśniewski i Uniwersytetu Ekonomicznego – Małgorzata Świrad. Omawiano m.in. kwestię modelu kształcenia bibliotekarzy w Polsce. Impuls do dyskusji o potrzebie zmiany systemu kształcenia stanowiły wcześniejsze pytania o miejsce i rolę bibliotekarzy, w tym bibliotekarzy dyplomowanych, we współczesnych bibliotekach akademickich. Jednak najdłużej debatowano nad wprowadzeniem Ustawy 2.0 i konsekwencjami jej zapisów dla bibliotekarzy. Sprawozdanie z tej dyskusji w materiałach konferencyjnych przedstawiły Joanna Czyrek i Jadwiga Wojtczak (2018, s. 89–93). Autorki w podsumowaniu podkreśliły, że bibliotekarze są uczelniom naprawdę potrzebni. Bez ich ogromnego zaangażowania trudno będzie przejść ewaluację w 2021 r. Jak stwierdziły: „Odnieśliśmy wrażenie, że nikt nie chce skrzywdzić bibliotekarzy jako grupy pracowników uczelni, ale jednocześnie jasno zostało powiedziane, że bibliotekarze nie mogą być obciążeniem dla swojej uczelni. [...] Powinni wspomagać badania naukowe oraz procesy dydaktyczne” (Czyrek, Wojtczak, 2018, s. 93).

Literatura

- Czyrek, J., Wojtczak, J. (2018). Ustawa 2.0 konsekwencje zapisów ustawy dla bibliotek i bibliotekarzy. Dyskusja panelowa – streszczenie. W: J. Czyrek, J. Wojtczak (red.), *Nowe zmiany a kondycja bibliotek* (s. 89–93). Wrocław: Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich. Pobrane z: <https://www.dbc.wroc.pl/dlibra/publication/95883/edition/58152/content?ref=desc> (20.01.2019).
- Cabanac, G. (2016). Bibliogifts in LibGen? A study of a text-sharing platform driven by biblioleaks and crowdsourcing. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 67(4), 874–884. Pobrane z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/asi.23445>, doi:10.1002/asi.23445 (20.01.2019).
- Houle, L. (2017). Google Scholar, Sci-Hub and LibGen: Could they be our New Partners? W: *Proceedings of the IATUL Conferences*. Paper 3. Pobrane z: <http://docs.lib.purdue.edu/iatul/2017/partnership/3> (20.01.2019).
- Krauze, M. (2018). Nowe technologie, nowe oczekiwania czytelnicze. Uwagi na temat zalet i wad wynikających ze zmian w organizacji pracy na przykładzie działalności Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu. W: J. Czyrek, J. Wojtczak (red.), *Nowe zmiany a kondycja bibliotek* (s. 45–54). Wrocław: Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich. Pobrane z: <https://www.dbc.wroc.pl/dlibra/publication/95883/edition/58152/content?ref=desc> (20.01.2019).
- Stan czytelnictwa w Polsce w 2016 roku. Pobrane z: <https://www.bn.org.pl/download/document/1492689764.pdf> (20.01.2019).

Tekst wpłynął do redakcji 23 maja 2019 r.